

PAVESE

Cesare Pavese
(1908–1950)

Pesmi

Predniki

Začuden nad svetom sem prišel v leta,
ko sem jokal nad samim seboj in boksal v zrak.
Poslušati pogovore med moškimi in ženskami
in ne znati nič reči ni preveč zabavno.
A tudi to je prešlo: nisem več sam,
in če ne znam česa reči, se vseeno znajdem.
Ko sem našel samega sebe, so prišli prijatelji.

Odkril sem, da sem pred rojstvom vedno živel
v trdnih, obvladanih moških; nihče med njimi
se ni znašel v pogovoru, vsi so molčali.
Svaka sta odprla trgovino – prva sreča
v naši družini. Tujec je bil resen,
preračunljiv, neusmiljen in beden: ženska.
Drugi, naš, je v trgovini bral romane –
blodil naokrog – in strankam že ob vstopu na
kratko zabrusil, sladkorja ni, prav tako
ne sulfatov, vse je pošlo. Pozneje se je zgodilo,
da je ta, zadnji, pomagal svaku, ki je propadel.
Če mislim na te ljudi, se počutim močnejšega,

kot če širim pljuča pred ogledalom in skušam
ustnice razpotegniti v prazničen nasmeh.
Eden izmed mojih dedov v davnih časih
je ugotovil, da ga goljufa njegov kmet,
sam je šel okopavat vinograd – poleti – hotel
je, da je delo natančno opravljeno.
Tako sem živel od zmeraj, trden in zanesljiv že
od daleč, sproti sem polagal račune.

Ženske v družini ne štejejo.
Hočem reči, ženske pri nas so doma,
spravljajo nas na svet in molčijo,
nič ne štejejo in se jih ne spominjamo.
Vsaka ženska doda kaj novega naši krvi, ampak
z delom se izničijo in mi, tako
obnavljani, edino mi trajamo.
Polni pregreh smo, napak in strahot –
mi, moški, očetje – eden izmed nas se je ubil,
le ena sramota nas ni nikoli zadela,
nikoli nismo bili ženske, nikoli nikomur senca.
Ko sem našel prijatela, sem našel deželo,
slabo deželo, v kateri pomeni nič delati in
sanjariti o prihodnosti privilegij.
Ker samo delo meni in mojim ni dovolj;
znamo se pretrgati, ampak velike sanje mojih
očetov so bile vedno biti popoln v brezdelju.
Rojeni smo, da se potikamo po teh gričih,
brez žensk, s sklenjenimi rokami na hrbtu.

(1931)

Prev. T. Š.

Izkoreninjenci

Zadosti morja. Preveč morja smo že videli.
Zvečer, ko se voda razširi, obledela

in zabrisana, v nič, prijatelj zre vanjo,
jaz zrem v prijatelja in nihče ne govori.
Ponoči se nazadnje zapreva v neko beznico,
osamljena sredi dima, in pije. Prijatelj ima svoje sanje
(ob bučanju morja so sanje nekam enolične),
v katerih je voda med otokoma le ogledalo
gričev, pisanih od divjih rož in slapov.
Tako je njegovo vino. Opazujoč kozarec, premišljuješ,
kako se vzdigujejo zeleni griči nad ravnino morja.
Griči mi ustrezajo; in pustim mu, da govori o morju,
ker je zelo jasna voda, ki pokaže celo kamne.

Vidim samo griče, ki mi zapolnijo nebo in zemljo
z varnimi obrisi svojih pobočij, daljnih ali bližnjih.
Le da so moji griči surovi in razriti od težavnih
vinogradov na ožganih tleh. Prijatelj pa jih sprejme
in hoče odeti z divjimi sadeži in rožami, da bi
v smehu tam odkril dekleta, bolj gola od sadežev.
To ni potrebno: tudi v mojih najbolj surovih sanjah je nasme. In če se jutri zgodaj zjutraj napotiva
proti tistim gričem, lahko med vinogradi srečava
kako temno, od sonca zagorelo dekle,
in načenjajoč pogovor, pojéva malo njenega grozdja.

(1933)

Prev. G. M.

Srečanje

Ti trdi griči, ki so oblikovali moje telo
in ga pretresajo s številnimi spomini, so mi razkrili čudež
nje, ki ne ve, da jo živim, a je ne morem razumeti.

Srečal sem jo, nekega večera: bila je lisa, še jasnejša
pod negotovimi zvezdami, v poletni meglici.

Vsenaokoli je bil vonj teh gričev,
globlji od sence, in nenadoma je zazvenel,
kot bi se iztrgal iz teh gričev, glas, še čistejši,
a hkrati rezek, glas izgubljenih časov.

Včasih jo vidim, in pred mano zaživi
določna, nespremenljiva, kakor spomin.
Nikoli se je nisem mogel dotakniti: njena resničnost
mi vsakič ubeži in me vodi daleč.
Ne vem, ali je lepa. Med ženskami je res mlada:
preseneti me, ko mislim nanjo, oddaljen spomin
na otroštvo, preživeto med temi griči;
tako mlada je. Kakor jutro je. Njene oči mi nakažejo
vsa daljna nebesa tistih oddaljenih juter.
In v očeh ima trden namen: najčistejšo luč,
ki jo je kdaj imela zarja nad temi griči.

Ustvaril sem jo z dna vseh stvari,
ki so mi najdražje, a je ne morem razumeti.

(1932)

Prev. G. M.

Obsedenost s samoto

Ob svetlem oknu pojem malo večerje.
V sobi je že mrak in vidi se nebo.
Če stopiš ven, mirne poti kmalu
pripeljejo do širnih poljan.
Jem in gledam v nebo – kdove koliko žensk
je ob tej uri – moje telo je mirno;
delo omami moje telo in vsako žensko.

Zunaj se bodo, po večerji, pojavile zvezde
in se na široki ravnici dotaknile zemlje. Zvezde so žive,

vendar mi pomenijo manj od teh češenj, ki jih jem sam.
Vidim nebo, a vem, da se med rjastimi strehami
že svetlikajo luči, spodaj pa nastaja hrup.
Dolg požirek, in moje telo okusi življenje
rastlin in rek; čuti se odtrgano od vsega.
Dovolj je že malo tišine, da se vsaka stvar ustavi
na pravem kraju, kot se je ustavilo moje telo.

Vsaka stvar je osamljena pred mojimi čuti,
ki jo sprejmejo ravnodušno: šelestenje tišine.
V mraku se lahko zavedam vsake stvari,
prav tako kot vem, da se moja kri pretaka po žilah.
Ravnina je hitro pretakanje vode med travami,
večerja vseh stvari. Vsaka rastlina in vsak kamen
živita negibno. Poslušam svoj živež; polni mi
žile z vsemi stvarmi, ki živijo na tej ravnini.

Noč ni pomembna. Kvadrat neba
mi šepeta o bučnih odmevih, in drobna zvezda
se krčevito zvija v praznini, daleč od živeža
in hiš, drugačna. Ni samostojna,
preveč tovarišic potrebuje. Tukaj, v mraku, osamljeno,
je moje telo mirno; počuti se kot gospodar.

(1933)

Prev. G. M.

Razodetje

Edino mož spet vidi dečka plašnega srca,
zatopljeno opazuje žensko, ki se smeje.
Deček se ji je zastrmel v oči, se
zdrznil od zlitja, golega in drugačnega.
Oplazila ga je skrivnost v teh očeh,
skrivnost kot v zakriti maternici.

Edino mož si vtisne spomin v srce.
Neznane oči so žgale kot žge meso,
žive od vlažnega življenja. V njih se je,
od sladkosti utripajočega naročja,
razlivalo toplo poželenje. Tesnoba je
vzcvetela kot kri. Vse je postalo strašno
v mirni svetlobi rastlin in neba.

Deček je v tistem večeru pretakal
redke neme solze, kot bi bil že mož.
Edino mož, pod oddaljenim nebom, spet
najde zbrani pogled, ki ga je ženska namenila
dečku. In spet vidi tiste oči in obraz, ki se
sprostijo v spokojnost navadnega smehljaja.

(1937)

Prev. T. Š.

Požgane zemlje

Govori suhi mladenič, ki je bil v Turinu.
Veliko morje, skrito za skalami, se razprostira
in daje nebu sprano sinjino. Oči vseh, ki
poslušajo, se bleščijo.

V Turin se pride zvečer,
po cestah takoj vidiš pokvarjene ženske,
oblačijo se, da se razkazujejo, same hodijo.
Tam vsaka dela za obleko, ki jo nosi,
prilagaja jo vsaki luči. Jutranje barve so,
barve, ki v njih hodijo po drevoredih,
da ugajajo sredi noči. Ženske, ki čakajo
in se počutijo same, do dna poznajo življenje.
Svobodne so. Nihče jim ničesar ne odreče.

Morje čutim, ki udarja in se oslabiljeno odbija od obale. Vidim, kako se globoke oči fantov bliskajo. Korak proč se vrsta fig obupano dolgočasi na temnordeči skali.

Tako so svobodne, da tudi kadijo same. Zvečer jih srečaš in pustiš zjutraj, ob kavi, kot prijateljice. Vedno so mlade. Poglede lovijo in prožnost moških, njihove šale in dobri okus. Dovolj je iti na hrib, v dežju: upognejo se kot dekletca, znajo uživati v ljubljenu. Več znajo kot moški. Gibke in vitke so, tudi gole se pogovarjajo z žarom, kot vedno.

Poslušam ga.

Prikovan sem na oči suhega mladeniča, pozoren. Tudi one so nekoč videle zelenje zemlje. Bedel bom in kadil, ne bom opazil morja.

(1935)

Prev. T. Š.

Disciplina

Dela se začenjajo z zoro. Ampak mi začenjamo že malo pred zoro srečevati same sebe v ljudeh, ki hodijo po cesti. Vsakdo se spomni, da je sam in zaspan, srečuje redke mimoidoče – vsakdo sanjari zase – ve, da bo v zori razprl oči. Ko pride jutro, nas najde, kako začudeno strmimo v delo, ki se zdaj začenja. Nismo več sami in nihče ni več zaspan, v miru mislimo misli dneva, tudi

zasmejemo se. V sonce, ki kroži,
verjamemo vsi. Včasih nas kaka manj jasna
misel – grimasa – zadene nepripravljene
in spet smo videti kot pred soncem.
Svetlo mesto podpira naše delo in režanje.
Nič ne more zmotiti jutra. Zgodi se lahko
vse, dovolj je dvigniti glavo od dela
in pogledati. Pobegli dečki, ki še
nič ne počnejo, hodijo po cesti,
kdo tudi teče. Listi drevoredov
mečejo sence na cesto, le trava manjka
med hišami, ki so tu nepremično. Toliko
se jih ob bregu reke na soncu slači.
Mesto nam dovoli, da dvignemo glave, da
premišljujemo, dobro ve, da jih potem povesimo.

(1934)

Prev. T. Š.

Delati utruja

Samo deček prečka cesto, da bi pobegnil
od doma, a ta mož, ki se potika po
cestah vse dni, ni več deček in ne
beži od doma.

So popoldnevi poleti,
ko so celo trgi, zleknjeni pod soncem,
ki se niža, prazni. Obstane mož, ki
prihaja po aleji nekoristnih dreves.
Je vredno biti sam, biti vedno bolj sam?
Če se samo potikaš po njih, so trgi in ceste
prazni. Treba je zaustaviti žensko, jo
ogovoriti, se odločiti in živeti skupaj.
Drugače govoriš le s seboj. Zato včasih

pijanec ponoči napada ljudi, govori o načrtih,
pove vso svojo življenjsko zgodbo.

S čakanjem na opustelem trgu
težko koga srečaš, a kdor se potika
po cestah, se zaustavlja. V dvojce
bi bil doma, kjer je ženska, celo ko
greš po cesti, splačalo bi se.
Ponoči se trg spet sprazni in mož, ki gre
mimo, ne vidi hiš med nekoristnimi lučmi, ne
pogleda več gor. Samo tlak čuti,
ki so ga naredili drugi ljudje,
z žuljavimi rokami, kot jih ima sam.
Ni pravično stati na praznem trgu.
Gotovo mu bo ženska na cesti, ko jo bo
vprašal, želela dati roko in ga peljati domov.

(1934)

Prev. T. Š.

Nočni užitki

Tudi mi se ustavimo, da bi občutili noč
v trenutku, ko je veter najmočnejši: ceste
so zaradi njega hladne in vsi vonji so odpadli;
nosnice se dvigajo proti trepetajočim lučem.

Vsi imamo dom, ki v mraku pričakuje,
da se vrnemo: v mraku nas pričakuje ženska,
speča; soba je topla od vonjav.
Nič ne ve o vetru, ta ženska, ki spi
in mirno diha; toplina njenega telesa
je enaka toplini krvi, ki mrmra v nas.

Umiva nas ta veter, ki prihaja z dna
cest, razpirajočih se v mraku; trepetajoče
luči in naše stisnjene nosnice se gole
krčevito tresejo. Vsak vonj je zdaj spomin.
Od daleč je skozi mrak potegnil ta veter,
ki se zgrnil je nad mesto: prek travnikov in gričev,
kjer je trava, ki jo segreva sonce,
in zemlja, počrnela od sokov. Naš
spomin je ostra vonjava, pičila nežnost
razparane zemlje, ki pozimi izpuhteva
zadah z dna. V mraku so ugasnili
vsi vonji; k nam v mesto prihaja samo še veter.

Nocoj se bomo vrnili k speči ženski,
z zmrzlimi prsti, išoč njeno telo,
in toplota bo pretresla našo kri, toplota zemlje,
počrnele od sokov; dih življenja.
Tudi ona se je ogrela na soncu; zdaj odkriva
v svoji goloti svoje najnežnejše življenje,
ki podnevi izgine, in ima okus po zemlji.

(1933)

Prev. G. M.

Mit

Prišel bo dan, ko bo mladi bog postal človek,
brez trpljenja, z mrtvim nasmeškom človeka,
ki je razumel. Tudi sonce oddaljeno mineva,
ko rdeči obale. Prišel bo dan, ko bog
ne bo več vedel, kje so bile nekdaj obale.

Prebudiš se nekega jutra, ko je poletje že mrtvo,
a v očeh še vedno hrumijo sijaji
kakor dan predtem, v ušesih pa odmeva sonce,

ki je postalo kri. Barva sveta se je spremenila.
Gora se več ne dotika neba; oblaki
se več ne kopičijo kot sadeži; skozi vodo
ne preseva niti en kamenček. Telo zamišljenega
človeka se uklanja tam, kjer je nekoč dihal bog.

Konec je z žgočim soncem, vonjem po zemlji
in prosto cesto, pisano od ljudi,
ki se niso zmenili za smrt. Poleti se ne umira.
Če je pa kdo izginil, je mladi bog
živel za vse; ni se zmenil za smrt.
Nad njim je bila žalost senca oblaka.
Njegov korak je osupljal zemljo.

Zdaj teži

utrujenost vse ude človeka,
a brez trpljenja: mirna utrujenost zore,
s katero se začne deževen dan. Zatemnjene obale
ne poznajo več mladeniča; nekoč je bilo dovolj že,
da jih je pogledal. Niti morje zraka ne oživi
spet ob vdihu. Ustnice človeka se uklonijo,
vdano, v nasmešek pred zemljo.

(1935)

Prev. G. M.

Raj nad strehami

Dan bo miren, s svetlobo, hladno
kakor sonce, ki se rojeva ali umira, in steklo
bo ločilo umazani zrak od neba.

Zbudiš se nekega jutra, enkrat za vedno,
v toplini poslednjega sna: senca
bo kot toplota. Skozi veliko okno

bo sobo napolnilo še večje nebo.
S stopnic, prehojenih nekega dne za vedno,
ne bodo več prihajali glasovi niti mrtvi obrazi.

Ne bo treba zapustiti postelje.
Samo zora bo stopila v prazno sobo.
Okno bo dovolj, da se vsaka stvar zakrije
z mirno jasnino, skoraj svetlobo.
Izsušena senca bo počivala na ležečem obrazu.
Spomini bodo strdki sence,
potlačeni kot stara žerjavica
v kaminu. Spomin bo plamen,
ki je še včeraj žgal v ugaslih očeh.

(1940)

Prev. G. M.

Očetovstvo

Osamljen človek pred odvečnim morjem,
čakajoč na večer, čakajoč na jutro.
Tam se igrajo otroci, vendar želi ta človek
imeti svojega otroka in opazovati, kako se igra.
Veliki oblaki gradijo palačo na vodi,
ki vsak dan uničuje in znova poraja,
in obarva obraze otrok. Vedno bo morje.

Jutro rani. Na vlažno obrežje
se plazi sonce, oprijemajoč se mrež in kamnov.
Človek stopi ven v motni svetlobi in hodi
vzdolž obale. Ne gleda mokrih pen,
ki se pretakajo ob bregu in nimajo več miru.
Ob tem času otroci še dremajo
v toplih posteljah. Ob tem času drema

v postelji tudi ženska, ki bi se ljubila,
ko ne bi bila sama. Človek se počasi sleče
do golega, kakor daljna ženska, in spusti v morje.

Nato ponoči, ko se morje razgubi, lahko slišiš
véliko praznino, ki je pod zvezdami. Otroci
se v pordelih hišah dramijo iz sna, nekateri
jokaje. Človek, utrujen od pričakovanja,
dvigne pogled proti zvezdam, ki ne slišijo ničesar.
Ob tem času nekatere ženske slečejo otroka
in ga dajo spat. Kàkšna je tudi v postelji,
objeta z moškim. Skozi temno okno
vdre hripavo sopenje; in ne sliši ga nihče
razen človeka, ki pozna vso naveličanost morja.

(1935)

Prev. G. M.

Zvezda danica

Osamljeni človek se dvigne, ko je morje še temno
in zvezde trepetajo. Toplina sape
se vzdiguje z obrežja, kjer je postelja morja,
in lajša dihanje. To je čas, ko se nič
ne more zgoditi. Celo pipa med zobmi
visi ugasnjena. Nočno je pridušeno šumljanje valov.
Osamljeni človek je že zakuril velik ogenj;
opazuje ga, kako rdeči zemljo. Tudi morje
bo kmalu kot ogenj, vzplamenelo.

Ni je bolj grenke stvari od zore dneva,
ko se ne bo zgodilo nič. Ni je bolj grenke stvari
od odvečnosti. Na nebu visi utrujena
bledozelena zvezda, ki jo je presenetila zora.
Vidi morje, še temno, in liso ognja,

ob katerem se človek, da bi nekaj počel, greje;
vidi to in se predrami iz sna med mračnimi gorami,
kjer je postelja snega. Počasnost časa
je neusmiljena za tistega, ki ničesar ne pričakuje.

Je vredno, da se sonce dvigne iz morja
in začne dolg dan? Jutri
se bo vrnila mlačna zora s prosojno svetlobo;
enako kot včeraj, nikdar se ne bo zgodilo nič.
Osamljeni človek si želi samo spati.
Ko zadnja zvezda ugasne na nebu,
človek zlagoma pripravi pipo in jo prižge.

(1936)

Prev. G. M.

* * *

Si zemlja in smrt.
Tvoj letni čas je mrak
in tišina. Ne živi
stvar, ki bi bolj kot ti
bila oddaljena od zore.

Ko se zdi, da se prebujáš,
si zgolj bolečina,
imaš jo v očeh in krvi,
a ne čutiš. Živiš
kakor živí kamen,
kakor trda zemlja.
In obláčijo te sanje,
premiki, ihtljaji, za katere
se ne zmeniš. Bolečina
kakor voda jezera
trepeta in te obdaja.

Kolobarji so na vodi.
Pustiš, da se razpršijo.
Si zemlja in smrt.

(1945)

Prev. G. M.

* * *

Prišla bo smrt in imela bo tvoje oči -
ta smrt, ki nas spremlja
od jutra do večera, nespečna,
gluha, kakor star očitek vesti
ali nesmiselna razvada. Tvoje oči
bodo ničeva beseda,
zamolčan krik, tišina.
Take vidiš vsako jutro,
ko se sama uklanjaš
v ogledalu. O drago upanje,
tistega dne bomo tudi mi spoznali,
da si življenje in si nič.

Smrt ima za vsakogar pogled.
Prišla bo smrt in imela bo tvoje oči.
Bo kakor odpovedati se razvadi,
kakor videti v ogledalu
znova naplavljen mrtev obraz,
kakor prisluhiniti stisnjenim ustnicam.
V vrtinec se bomo spustili nemi.

(22. marca 1950)

Prev. G. M.

The night you slept

Tudi noč ti je podobna,
oddaljena noč, ki joče
nemo, v globokem srcu,
in zvezde utrujene minevajo.
Lice se dotakne lica –
hladen je drget, nekdo se
krčevito zvija, te roti, sam,
izgubljen v tebi, v tvoji vročici.

Noč trpi in hrepeni zarja,
ubogo, drhteče srce.
O zaprti obraz, mračna tesnoba,
vročica, ki razžalostiš zvezde,
nekdo kakor ti pričakuje zarjo,
opazujoč tvoj obraz v tišini.
Zleknjena si pod nočjo
kakor zaprto, mrtvo obzorje.
Ubogo, drhteče srce,
nekega daljnega dne si bilo zarja.

(14. aprila 1950)

Prev. G. M.

Izbrala in prevedla **Tomaž Šalamun** in **Gašper Malej**